

Зміст

I. ТАМТЕШНІ

7	Амелі Нотомб
21	Жан-Люк Утерс
33	Ерік-Емманюель Шмітт
47	Сильв'ян Дюпюї
61	Жак Де Декер
73	Ірен Стецик
83	Ніколь Лемер
93	Міранда Люсьєн
103	Югетта де Броквіль
115	Франсуаза Вільмар

II. ТУТЕШНІ

- 127 Валерій Шевчук
- 137 Поліна Городиська
- 151 Володимир Селіванов-Буряк
- 161 Віталій Чернецький
- 175 Олексій Довгий
- 185 В'ячеслав Медвідь
- 197 Любов Голота
- 205 Олена Герасим'юк
- 213 Любко Дереш
- 227 Дмитро Чистяк

Любо Дереш

...З мене ще той акушер!

Любка Дереша тривалий час називали «вундеркіндом української літератури» (хоча сам він у наведеному нижче інтерв'ю не зараховує себе до «літературних моцартів»). Не дивно, адже перший його роман побачив світ, коли Любкові (Любомирові) було лише 16 років. Це був «Культ». Економіст за освітою, Дереш став обличчям і голосом тогочасної української молоді. Можна сказати, що йому пощастило.

Романи «Культ» (2002), «Поклоніння ящірці» (2002), «Архе» (2005), «Намір!» (2006) і «Трохи п'ятьми» (2007) перетворили Дереша на культового письменника і персонажа. Втім, він замовк на тривалий час. Роман «Голова Якова» (2012), який мав потужну розкрутку, знаменував появу вже дорослого Дереша, а у 2013—2014 роках вийшли одразу три книжки, які затвердили цього «нового Дереша» як одного з переможців на полі бою з тупами колишніх сучукрлітівських мастодонтів: «Остання любов Асури Махараджа» (роман), «Миротворець» (повісті та оповідання) і «Пісні про любов та вічність» (повісті, новели, оповідання та есе).

Твори Любка Дереша перекладалися німецькою, французькою, італійською та польською мовами, а він сам — постійний учасник міжнародних літературних імпрез.

Любко Дереш веде активну діяльність — читає лекції, веде телевізійні проекти, курує фестивалі. І працює над новою книжкою.

Ямав щастя спостерігати за Любком упродовж майже цілого тижня під час фестивалю української літератури в Австрії. І повністю змінив про нього думку. Адже Дереш часів «Культу» не був «моїм автором», не зачіпав мене. Тож я з певною пересторогою наближався до літературної зірки, трохи молодшої за мене.

«Зірка» працювала, мов машина, сиділа на суворій веганській дієті, не робила зайвих рухів, не вимовляла зайвих слів, з байдужістю ставилася до деталей побуту; «зірка» весь час була зосереджена, вишукувала в собі думки — і водночас із величезною цікавістю роздивлялася навколишній світ. Себто поводитися, як справжній письменник. Ну, принаймні так собі справжнього письменника уявляю я...

І коли по двох місяцях я прочитав нову книжку Дереша «Миротворець», то впізнав людину, яку бачив у Мюнхені та Іннсбруку — справжнього, глибокого, зосередженого факіра сенсів, який вправно жонглює темами і сюжетами. І дошукується істини. Адже література — це дослідження, «вишуки» себе, свого, чужого, загального, спільного...

Я не є фанатом жодного з живих письменників. Проте є автори, на появу книжок яких я чекаю. Щонайперше, із цікавості. «Що ж буде далі?» — питаю себе я. Передусім

це стосується Мішеля Уельбека. І він не підводить — ні з «Картою і територією», ні з «Покорою». Поки був живий Анрі Бошо, це стосувалось і його. На жаль, він помер того ж року, коли вийшов і перший переклад (мій переклад) його твору українською мовою — йдеться про роман «Блакитний хлопчик» (К.: Журнал «Радуга», 2012). З українців у цьому переліку є тільки Дереш. Саме тому, що знаю його особисто — і він не розчарував мене як особистість. Це не комплімент, а констатація. Дереш — це особистість, яка розвиватиметься. І мені цікаво, як це буде. Що з цього вийде.

*Я, мов доктор Франкенштейн,
симпатизую всьому, що в мене народилося,
хоч би яким покрученим воно виглядало*

Ти народився на Львівщині, живеш у Києві, останні два роки опікуєшся проектом «Ізоляція», пов'язаним із культурою Сходу України. Яку роль у твоїй творчості відіграє, грубо кажучи, твоя географічна локація на момент виникнення задуму і написання тексту? І яка з перерахованих місцин тобі ближча?

«Ізоляцією» я займався лише кілька місяців на зламі 2013—2014 років, коли ми проводили Міжнародний літературний фестиваль в «Ізоляції» у місті Донецьку, незадовго до захоплення приміщень організації ДНРівцями.

Географія для мене — це завжди щось сакральне і часто приносить у письмо свої особливі настрої. На жаль, я не так часто можу на неї впливати. Мені дуже добре писалось у Кракові та Зальцбурзі, я мав непоганий час у Львові і добре почуваю себе у Києві. Врешті-решт, «сума географій» полягає в тому, щоби знайти в собі рішучості вимкнути телефон і не зазирати до поштової скриньки впродовж робочого часу. Географія — це те, що дозволяє відновлюватися. Якби я міг вибирати, я обирав би спокійні місця, де є парки, де стара архітектура, де час тече повільно і де розум також може рухатися повільно. В цьому сенсі великі міста, якщо

включатися в їхній скажений темп, лише розкрадають той тип зосередження і творчої енергії, який мені потрібен. На хід думки у мене добре впливають гори і море, і загалом жива природа — щось, що дозволяє перемкнути мізки після кількох годин сидіння за екраном.

На одній із зустрічей ти розповідав про введення тебе в літературу Юрієм Покальчуком, про поїздку з ним до Парижа. Можеш розповісти про це більше? То була справжня ініціація?

Юрко, або Пако, був одним із тих людей, котрі щедро діляться тим, що мають у достатку самі — знайомствами, широтою горизонтів, сміливими бажаннями. Юрко на початку нашого знайомства запропонував поїхати з ним до Києва просто з редакції «Кальварії», де ми познайомилися, відрадивши навіть заходити до хати за речами — я, звісно, злякався і відмовився. Після цього, коли вже дізнався трохи більше про цього «літературного барона», з'явилися довіра і захоплення. Так, приміром, Юрко полюбляв спонтанні мандрівки — якось ми разом із ним та Грицьком Охотніним, відомим у Києві московським культур-менеджером, здійснили спонтанну ескападу в Пітер до Грицькових друзів у полюванні на тамтешні ресторани та кафе. Іншою такою витівкою був план поїздки до Франції та, побічно, візиту до лордів у Англію. Візи на Англію ми тоді не отримали, тож обмежилися тижневим перебуванням у Парижі в гостях у відомого художника Темістокля Вірсти, українця родом з Буковини. Це, мабуть, і стало «справжньою ініціацією»: Юрко зазнайомив мене з паризькою діаспорою, українцями та дітьми українців в еміграції: священиками, художниками, науковцями та іншою інтелігенцією. Саме по собі це знайомство значило дуже багато — це була можливість

поглянути на людей з-за кордону без оцінювання, зі спробою зрозуміти і сприйняти їхні силу і слабкості. Але, крім того, Юрко показав мені свою соціальну мережу, своє коло друзів, які так чи інак об'єднувалися його бурхливою по-статтю. На жаль, по смерті Юрка вже немає такого чинника, який міг би зводити до купи настільки різних особистостей. Що ж до мене, то я дізнався масу практичних цікавинок: зокрема, як жити в Парижі на мінімальну кількість грошей — де найдешевша кава, де знайти китайську кухню, як отримати від життя най-

більше, маючи в кишені кільканадцять євро. Головне, що Юрко мене навчив — як тішитися моментом, даруючи собі пам'ятні насолоди — на

~~~~~
«Я зараз пригадую ці дні з Пако як дуже світлі, просякнуті його непомірним теплом, що його Юрко мусив комусь віддавати»

кшталт сніданку біля Ейфелевої вежі. Я зараз пригадую ці дні з Пако як дуже світлі, просякнуті його непомірним теплом, що його Юрко мусив комусь віддавати.

Що ж до літератури, то саме в наших поїздках було задумано легендарні, так і не втілені в життя пригодницькі романи з серії «Пригоди Серпа і Молота» (Серпом мав бути я, а Молотом — Пако; авторство — спільне, як у Ільфа і Петрова; в сумі — щось а-ля Вуді Аллен від літератури: трохи еротики, трохи гумору, трохи пригод у дусі Індіани Джонса): «Серп і Молот у Парижі», «Серп і Молот у снігах Росії», «Серп і Молот на грудях фараона» і т. д. По-хорошому, з Юрком у мене була не ініціація, але дуже веселе факультативне «Замість ініціації».

Дереш «Миротворця» і Дереш періоду 2002—2007 років — двоє різних митців. Як Дереш нинішній оцінює творчість

Дереша попереднього? І як він дивиться у майбутнє? Щось зміниться?

Про майбутнє не скажу — не оракул і не кашпіровський. Знаю тільки, що скаженій собаці сім верст не гак — все може змінитися, і підліткова ламка голосу може виявитися тяглим процесом «морфінгу»: я вже давно вийшов для себе за межі прогнозованих схем розвитку і стараюся більше довіряти відчуттю, ніж раціоналізувати свої пошуки. Щодо минулого скажу так: його не повернеш, і шкодувати за чимось немає сенсу. Є сенс аналізувати і черпати науку. Я, як справжній доктор Франкенштейн, симпатизую всьому, що в мене народилося, хоч який би покручений вигляд воно мало. Тож навіть своєму «Архе», беручи його на руки до грудей, кажу: «Май бейбі, ти вже таке доросле...» Книги — це живі створіння, іноді вони проявляють своє життя після виходу книги, а іноді ще в момент їх написання. Більшість книг, що їх я писав, писалися саме так — з відчуттям, що вони народжуються самі. Щоправда, з мене ще той акушер. Переглядаючи тепер свої попередні творіння, я бачу на-самперед хиби — починаючи вже з крайньої книги «Пісні про любов і вічність». Іноді, чесно кажучи, лише їх і бачу... Це щоразу протверезлює, дає підказку, як працювати далі.

Останнім часом улюблена форма існування «нового Дереша» — лекції. До тебе приходять чимало слухачів. Чим обумовлений такий інтерес до лекційної форми? Вони йдуть на тебе чи на певну тему? І про що тобі ще не пропонували читати лекції — а ти дуже хотів би?

Лекції для мене — це спосіб говорити, а я дуже люблю говорити: екстаз красномовності для мене має іноді майже релігійний відтінок. Це — генерування текстів у дуже

зручній, хоч і нетривкій формі — у формі усного обміну. Також для мене лекції — це можливість доторкнутися до правди, що проявляється так само спонтанно, як і публіка, яка приходить на ці виступи: часто буває, що в присутності дружньо налаштованої аудиторії приходять якісь розуміння, які до цього перебували десь у «до-мовній» фазі, і які я сам для себе не міг ніяк сформулювати. Тобто, кажучи просто, я сам іноді дивуюся, як у взаємодії з аудиторією можливе виникнення подібних інсайтів. Що ж до публіки, яка ходить на ці лекції,

то вона, здається, також **«...Відчуваю необхідність передати якісь базові орієнтири людям, молодшим за мене на 5—10 років»** неоднорідна: когось цікавить, наприклад, тема сюжетобудування, а комусь хочеться

подивитися на Дереша. Зазвичай лекції присвячені темам літератури, психології творчості та культурології — тих сфер, які я сам для себе активно розвідую і де вже за ці чотирнадцять — п'ятнадцять років, що я займаюся письмом, встиг здобути деякий досвід. Ба більше, бажання ділитись якимись напрацюваннями змусили мене створити відеоканал у «ВКонтакте» — «Genesis project», де мають з'являтися короткі, на 10—15 хвилин, освітні відео для молодшої аудиторії. На жаль, позаяк я повністю поглинутий зараз великим проектом, який є для мене першочерговим, на «Дженезіс» уже не вистачає часу. Хоча я дуже хотів би повернутися до нього також — відчуваю необхідність передати якісь базові орієнтири людям, молодшим за мене на 5—10 років, аби читач (а це якраз усе ще мій читач — здебільша молодь 20—25 років) міг краще сприймати мої ж тексти, бо маю відчуття, що більш глибокі рівні моїх текстів прочитуються вкрай незначною кількістю людей — 2—5%, не більше.

Як сталося, що ти одразу — в доволі юному віці — став мегапопулярним? Ти сам оцінюєш це позитивно чи негативно? Існує думка, що писати може тільки людина «з досвідом», уже у зрілому віці. Як ти до цього ставишся?

Я вірю в долю, а ще більше — в те, що вона наділена іронією. Тож свою ранню популярність сприймаю як відокремлену від мене, незалежну, викликану не підвладними мені чинниками, а крім того, як дуже повчальну. Повчальну в тому сенсі, що за п'ятнадцять років вислуховування думок про себе зі сторони вкрай широкої аудиторії — як схвальних, так і критичних, як чесних, так і дводушних — отримав колосальний, дуже інтенсивний людський досвід. І це, безумовно, плюс. Я згоден, що з віком письмо тільки виграє, одначе «літературні моцарти» (себе я, на жаль чи на щастя, за всього бажання, до них віднести не можу) теж бувають — той же Фіцджеральд пише свій перший роман, котрий приносить йому успіх, у 24, у 29 уже виходить його «Великий Гетсбі». 25—30 років — уже той вік, коли з'являються справжні шедеври. Я гадаю, що це — справа значною мірою спостережливості, начитаності та, все ж, «щасливої зірки».

Чому українська література з «великим скрипом» просувається у Європу? Один із твоїх романів — «Культ» — вийшов свого часу у Франції. Чи мав успіх цей проект?

Роман «Культ» було надруковано, представлено і він отримав низку позитивних відгуків у Франції, одначе для подальшого «зчеплення» з іноземними культурними реаліями потрібна робота: нові книги, активне входження до соціального життя. Гарні приклади тому — Андрій Курков, Юрій Андрухович, Сергій Жадан, Оксана Забужко.

Зрештою, зараз імен, перекладених на іноземні мови, так багато, що говорити про «скрип» уже, як мені видається, не на часі — процес пішов, і за останні два роки він тільки посилюється. За кордоном видається й історичний роман на кшталт Марії Матіос чи Оксани Забужко, які підкріплюють свій успіх належними преміями, як-от «Ангелус», і висока література, на кшталт Тимофія Гавриліва чи Юрія Винничука. Видається жіноча проза, як от Ірен Роздобудько чи Наталка Сняданко. Перекладаються молоді автори — Макс Кідрук, Ірена Карпа, Софія Андрухович і так далі. Я гадаю, що деяка наша нетерплячість змушує думати, буцімто ми повинні увірватися в Європу, як цунамі, і затопити їх усіх своєю геніальною літературою. Насправді ж культурна дифузія відбувається поступово, і європейці, які цінують стабільність своїх культурних кордонів, цю свою поступовість шанують і оберігають. Я ж наразі сподіваюся, що моя співпраця з закордонними видавцями ще попереду.

Ти і Олександр Михед, на мій погляд — нові (якщо прийняти теорію про «оновленого Дереша», відмінного від попереднього) імена, які рухаються в одному річищі: теорії світових змов, пошук відповідей на універсальні запитання (а чи є на них відповіді взагалі?), спрощений стиль, пересипаний символами. Чи можна говорити про поступове оформлення нового угруповання в українській літературі? Чи помер уже так званий сучукрліт?

Сучукрліт, як віє вже від самої назви, надто химеричний, аби померти цілком і одразу — щось у ньому замовкає, а якісь нові інтонації чуються краще. Про нові угруповання в жодному разі я не говорив би — у кращому разі мова могла б іти про формування якоїсь «масової літератури», куди можна було б іще дописати, скажімо, Макса Кідрука. Одначе кажу тобі це й сам боюся — а якщо це таки правда, і я в «масліті»? Гадаю, це скорше одна з точок наших перетинів, адже і в Михеда, і в мене в минулому — доволі специфічні проекти, і вони натякають на те, що нові книги можуть суттєво відрізнитися від скажімо, «Астри» чи «Останньої любові Асури Махараджа». Так, ми обидвоє любляємо «конспайресі» і дерзання мужніх чоловіків у пошуках відповідей на глобальні запитання у Вікіпедії, але це, в кращому разі, цікавий стенд-ап дуєт на вечір під фортепіано, але ніяк не тренд-сетинг.

Якою тобі хотілось би бачити державну підтримку літератури? І чи потрібна вона взагалі?

Державна підтримка літератури потрібна — чому ж відмовлятися? Якщо є можливість отримати якісь пільги, або стипендії, або видавничі чи авторські гранти, чи інші можливості, здурна було би ними нехтувати. Держава, за умови її приязного ставлення, могла би зробити дуже багато і для популяризації читання, і для підтримки видавців та авторів, і навіть для формування самого літературного середовища — у держави знайшлись би на це ресурси. Насамперед, хотілось би, аби держава усвідомила важливість саме культурної політики — її брак у минулому ми отримуємо зараз у вигляді війни на Донбасі. Геокультурна стратегія — це те, чого ніколи не було в Україні, одначе

це те, що допомогло б якраз експансувати українським інтелектуалам у світ. Але почати потрібно з того, щоби зрозуміти, якою великою силою є саме культурний вплив, наскільки він перевищує будь-які фінансові вливання чи силову взаємодію. Як пише російський філософ С. Переслєгін, СРСР програв «холодну війну» Америці якраз тому, що вів битву за економічні показники, тоді як США перемогли на території культури — їм поталанило вселити в радянських громадян тверде переконання, що вони живуть гірше, ніж у США, і цього було достатньо для того, аби підточити ентузіазм навіть у керівної верхівки. Культурна політика — це один із видів консцієнтальної зброї, необхідної для ведення консцієнтальної війни, війни за свідомість та ідентичність, і література — це дуже довгограюча зброя, та, яка закладає підвалини, фундамент для здорової, стабільної свідомості. Слід зрозуміти, що консцієнтальна війна — це не лише коротка інформаційна перепалка з Росією, це стан, у якому перебуває весь світ від початку глобалізаційних процесів. Якщо держава по-справжньому хоче потурбуватися про безпеку своїх громадян у цій війні, захоче вберегти їхню ідентичність, допомогти їм долучитися до світових процесів, допомагаючи їм при цьому залишатися собою, їй конче необхідно вкрай серйозно ставитися до підтримки культури в цілому і літератури зокрема. Однак, знову ж таки, ця підтримка не повинна бути за принципом перероблення вже існуючого — не варто сподіватися отримати від яблуні груші: потрібно змиритися з тим, що це яблуня. Інакше кажучи, державі не варто насаджувати якісь ідеологічні моделі на літературу та культуру — їй варто допомагати проявлятися тому, що і так саме вже проростає. Тоді культура віддячить державі сторицею. Це й буде розумною співпрацею.